

היכלי תורה

רשת
שיעורי
תורה

ערש"ק פרשת ויחי מ"ו טבת תשס"ז * דף היומי בבלי: ראש השנה דף ל"א ירושלמי: שבת ס"ד

פרנס החודש
להחזיק שיעורי התורה
הרב אברהם ב. לוי הי"ד
לזכר נשמת אביו
הרב נחום זצ"ל
נלב"ע כ' תשרי תשכ"ג

נושאי ה'דף' בעלון:

כל פרשה דלא פסקה משה
אנן לא פסקינן * תקנת גזירות

(ר"ה ל"א)

ס * ס

שינוי נוסח התפילה * השבת
אבידה של מוקצה בשבת

(ר"ה ל"ב)

ס * ס

תשובה על ברכה לבטלה *
סירחא דציבורא

(ר"ה ל"ג)

ס * ס

מילתא דאתיא בהיקשא או קל
וחומר טרח ומסר גזירה שוה
ספק דאורייתא וודאי דרבנן

(ר"ה ל"ד)

ס * ס

האם ש"ץ מוציא מדין שליחות

(ר"ה ל"ה)

ס * ס

מצוות תפלה אם היא דאורייתא
או דרבנן * נשיאת כפים כבהן
העומד באמצע שמונה עשרה

(תענית ב')

ס * ס

הפסקה בתפילה במילים של
תפלה בלע"ז וכדומה

(תענית ג')

שינוי אב אבצ'ה ס'נ'ק
על פרויקט השו"ת
של "בר אילון"

פרטים בעמ' האחרון

בשבוע שעבר לא יצא לאור
גליון "היכלי תורה"
עקב תקלה טכנית
עמכם הסליחה!!!

בתענית

מצטרפים ל'מתיבתא'

1800-22-55-66

עולמינו - עולם ההזדמנויות

בפרשת השבוע שעבר נאמר, כי אחר שיוסף פותר את חלומו של פרעה, הוא מוסיף עצה שהיא לכאורה פשוטה - לאור הידיעה שמצרים עומדת לפני שבע שנים של שובע ובעקבותיהן תבואנה שבע שנים של רעב, יש למנות איש שיאגור תבואה לצורך השנים הקשות. לשמע הדברים פרעה מתלהב ומצהיר "אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך!"

ולכאורה מה פשר התלהבות זו, ומהי החכמה שהייתה טמונה בעצתו של יוסף? בעלי המוסר מבארים שאמנם קל להבין שצריך לאגור במשך שנות השובע, אך בזמן שיש שובע ושפע קשה לחיות עם ההרגשה שכל גרגיר וגרגיר הוא דבר יקר ונחוץ אשר ערכו בל ישוער בשנות הרעב, כאשר גרגיר אחד יוכל להיות ההבדל שבין חיים ומות, וגם להבין שכל גרגיר וגרגיר מצטרף לחשבון גדול, ואם הממונה רק יחשיב כמויות גדולות ולא יראה צורך להתעסק עם כמויות קטנות, הרי שבבוא שנות הרעב תהיה כמות הרבה יותר קטנה. לתפקיד זה אכן דרוש איש פקח ביותר, נבון וחכם אשר יוכל בעקביות לא לוותר על הכמות הקטנה ביותר של אוכל. ופרעה הבחין מתוך דבריו של יוסף שהוא באמת חי את הנחיצות הגדולה שלא לוותר על הפרט הקטן ביותר.

כמובן שהדברים הללו מהווים משל נוקב לשהותנו בעולם הזה. כעת אנחנו נמצאים בשנות השובע. לימוד תורה ומעשים טובים הם בתוך הישג ידינו בשפע עצום, אך ההרגשה היא שיש זמן, ודיינו אם נאסוף תורה ומצוות לאיטנו, כאשר מזדמן לנו ובצורה נוחה.

מסופר ששאלו את רבנו החת"ם סופר בכמה זמן הוא זכה להגיע למדרגותיו הנעלות, והוא השיב שזה בסך הכל לוקח כמה דקות. כאשר השומעים תמהו, הוא הסביר שההבדל בין המצליח בתורה במידה גדולה לבין המצליח פחות הוא שזה שמבין שצריך לנצל כל פסק זמן שמזדמן ללימוד תורה, ולא לזלזל אף בכמה דקות בחושבו שהעיקר שאני שומר על הסדרים הגדולים שלי, והדקות הספורות האלה לא ישנו הרבה.

על אותה הדרך מסופר על הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצוק"ל, ראב"ד ירושלים, שערך בזמנו סעודה לסיים הש"ס. בני המשפחה תמהו, והלא הוא זכה כבר לסיים את הש"ס פעמים רבות, ומעולם לא נהג לערוך סעודת סיום. והסביר הרב ז"ל שלסיום הנוכחי יש ערך מיוחד, כי הוא סיום על מה שזכה לסיים את הש"ס מהלימוד שלו בזמני המתנה וכדומה, פסקי זמן קצרים שהזדמנו, שזכה לנצל פעם אחר פעם עד שזכה לסיים את כל הש"ס!!

כן הוא הדבר בנוגע לקיום מצוות. מסופר על רבינו הגר"א מוילנא זיע"א שכששכב על ערש דווי, ראו הסובבים שהוא בוכה. כשנשאל מפני מה הוא בוכה, הרי צפוי לו אושר נצחי מעבר לכל השגה בבואו לעולם האמת, הוא תפס את ציציותיו ואמר: אינכם מבינים את הערך העצום של רגע של לבישת ציצית, ובעולם האמת הזדמנות זו כבר לא תהיה בהישג יד. והדברים מפליאים!! הגאון רבי אביגדור מיללער זצוק"ל היה אומר שהאנשים הנמצאים בעולם האמת היו מוכנים לשלם כל מחיר כדי לבא לעולם הזה לרגע אחד ולזכות לתת פרוטה לצדקה. אנחנו מזלזלים בהזדמנויות האלה כי אנחנו מחשיבים את המצוות "הקטנות" לעניינים של מה בכך. כל זה הוא רק מפני שאנחנו עדיין נמצאים בשנות השובע, אך מי שכבר הגיע לשם יודע להעריך על נכון את השוויו של המעשה הכי קטן, אך ההזדמנות כבר לא ניתנת...

עלינו להיות אנשים חכמים ונבונים, וללמוד להעריך את ההזדמנויות הניתנות כבר עכשיו כשהם נמצאים בשפע, כדי שלא נבוש ולא ניכלם לעולם ועד.

שבת שלום - הרב בנימין יעקובסון - מערכת 'היכלי תורה'

החומר בעלון מתוך
מתיבתא
הגמרא של לומדי הדף היומי
לפרטים ועשיית מנויים
1800-22-55-66

העלון יו"ל ע"י המרכז העולמי להפצת הדף היומי
"זכרון משה" טל: 02-5377604

העלון מופץ בלמעלה מ-10,000 תיבות דוא"ל ע"י רשת "היכלי תורה"
טל: 02-5377604 פקס: 03-5422711 דוא"ל: Tora10@bezeqint.net
להצטרפות לקבלת העלון נא לשלוח אמייל לכתובת הנ"ל.
הערות והארות יתקבלו בברכה!

This bulletin is available in English too! To subscribe e-mail us at tora10@bezeqint.net

יום שישי ט"ו טבת

ר"ה ל"א

כל פרשה דלא פסקה משה אנן לא פסקינן

בגמרא אמרו שבשירת מוספין של שבת שרו שירת האזינו וחילקו אותה לששה חלקים.

הקשה בטורי אבן (ר"ה עד) היאך מותר לחלק שירת האזינו לששה חלקים והרי הכלל ידוע שכל פרשה דלא פסקה משה אנן לא פסקינן, כמו שאמרו בגמרא ברכות (יב:) שמטעם זה אין אנו אומרים פסוק 'כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו' (במדבר כד ט) בקריאת שמע.

ומתוך שלענין כל פרשה דלא פסקה משה, אינו אסור אלא כשאין דעתו להשלים את הפרשה וכמו בגמרא ברכות לענין קריאת שמע, אבל כאן כיון שדעתו להשלים הפרשה בשבוע הבא אין איסור. ודוקא לגבי כל פסוקי דלא פסקה משה אנן לא פסקינן דהיינו שאסור לומר חצי פסוק, בזה מבואר בגמרא תענית (פז:) שאסור אפילו בדעתו להשלים, אבל לא לענין חצי פרשה.

ובאמת שכבר הקשה כן המג"א (תחילת סי' רפב) ותירץ שכיון שדעתו להשלים הפרשה למחר מותר, אלא שנשאר בצ"ע איך בב' וה' מפסיקים שלא במקום סוף פרשה.

ומה שכתב המג"א שמשלימה 'למחר', עיין לבושי שרד שמסביר שהיו קוראים השיר בימי השבוע, וכן בשו"ע (סי' תכח ס"ה) משמע שקראו באמצע השבוע. ועיין דרישה שם (סק"א) שכתב שהיו שרים אותה במעמדות, עיי"ש.

אמנם דבריהם תמוהים שבגמרא כאן מבואר שהיו אומרים השיר במוסף של שבת ולא בימי החול. וכן פסק הרמב"ם (תמידין ומוספין פ"ו ה"ט) וז"ל, במוספי שבת אומרים שירת האזינו וחולקין אותה לששה פרקים הזי"ו ל"ך וכו', ואומרין פרק בכל שבת, גמרו השירה בששה שבתות חזורין לראש. וכן בערוך השלחן (סי' תכח ס"ה) שינה מלשון השו"ע וז"ל, פרשת האזינו מחלקין הפרשיות כמו במקדש הזי"ו ל"ך שהיו קורין במקדש כל חלק מהם בכל שבת בשיר של מוסף. וכן צ"ע בדברי הפרישה איזה שיר היה במעמדות.

תקנת גזירות

בגמרא מובא המעשה עם רבי אליעזר שהיה לו כרם רבעי שביקש להפקירו, ואמרו לו תלמידיו שכבר נמנו רבי יוחנן בן זכאי וחביריו וביטלו התקנה להעלות לירושלים.

בשו"ת הריב"ש (סי' רעא) כתב שאין ביד חכם בישראל לגזור מעצמו גזירות ולאסור על כלל ישראל, ואין בידו לאסור אלא לבני קהילתו, ולכן התיר שם גזירה שתיקן גדול אחד. וכותב הריב"ש שאפילו נשיא לא היה מתקן מעצמו אלא עם הסנהדרין, ובכל המקומות שאמרו בגמרא רבן יוחנן בן זכאי תיקן וכדומה הכוונה הוא ובית דינו, ומביא לדייק כן מכאן שאמרו כבר נמנו חבריך עליו והתירוהו ואמרו מאן חבריך רבן יוחנן בן זכאי, ומ"מ אמרו בלשון 'נמנו חבריך' בלשון רבים דהיינו שריב"ז הביא הדבר למנין בבית דינו, ולא הכריע לבד.

וכן כתב הגאון ר' מרדכי בנט בתשובתו בשו"ת חתם סופר (ח"מ סי' מא) שאין הרב יכול לגזור בדבר הנוגע למדינה אחרת, כמבואר בריב"ש. והחתם סופר בתשובתו אליו (שם) כתב שלא מצא הדבר בריב"ש, ומ"מ הסכים לדבריו שאין בידי רב לגזור על בני מדינה אחרת.

יום שב"ק ט"ז טבת

ר"ה ל"ב

שינוי נוסח התפילה

בגמרא מובא מעשה שירד רבי יוחנן בן ברוקא לפני רבן שמעון בן גמליאל ועשה כרבי יוחנן בן נורי, ואמר לו רשב"ג שאין המנהג כן, ולמחר ירד רבי חנינא ועשה כרבי עקיבא.

מכאן מוכיח בשו"ת דברי חיים (או"ח ח"ב סי' ח) שגם המשנה קצת מנוסח התפילה מ"מ יצא כיון שלא שינה ממטבע שתיקנו חכמים, שהרי לא הורה רשב"ג לאחר לירד ביום הראשון ולומר כרבי עקיבא, ומשום שבימי רשב"ג עוד לא קבעו חז"ל לגמרי את סדר התפילה, עיי"ש. ומזה מוכיח שמותר לשנות מנוסח אשכנז ולהתפלל בנוסח אר"י ודלא כדברי החתם סופר בשו"ת (או"ח סי' טז) שמביא שם.

השבת אבידה של מוקצה בשבת

במשנה מבואר שאסור לעבור על שבות דרבנן בכדי שיוכל לקיים מצות תקיעת שופר. ונשאל החתם סופר (או"ח סי' פב) במי שמוצא מציאה של מוקצה בשבת האם מותר לו לטלטלו בכדי לקיים מצות השבת אבידה או לא.

ובתשובתו אוסר החתם סופר לטלטל האבידה, ואחד מטעמיו לאיסור הוא, על פי מה שכתב המג"א בהלכות חמץ (סי' תמו סק"ב) שהדין המבואר בשו"ע (שם ס"א) שהמוצא חמץ ברשותו ביום טוב אסור לו לטלטלו כדי לבערו משום איסור טלטול מוקצה, היינו אפילו באופן שלא ביטלו לפני החג, או שנתחמץ בחג ולא היה בכלל הביטול. ואע"פ שבאופן זה עובר באיסור דאורייתא של כל יראה ובל ימצא, מ"מ אסרו חכמים לעבור על האיסור טלטול, ומסביר הדבר על פי המבואר במשנתנו שאסור לעבור אפילו על שבות דרבנן בכדי לקיים מצות תקיעת שופר. ואמרו בגמרא שהטעם משום שביום טוב יש גם עשה וגם לא תעשה ואין עשה של תקיעת שופר דוחה עשה ולא תעשה של יום טוב. וביאר בזה הר"ן (ט: ד"ה מ"ט) שאף על פי שהאיסורים שבמשנה אינם אלא איסורים דרבנן ואין בהם עשה ולא תעשה מן התורה, מכל מקום עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה, וכמו שאיסורי יום טוב דאורייתא אינם נדחים גם הם אינם נדחים. ומבואר בזה שאיסורי שבות של טלטול מוקצה ביום טוב עשאו כשל תורה, ואם כן הוא הדין לענין השבת אבידה שאין העשה של השבת אבידה דוחה איסור טלטול מוקצה.

אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה וביוה"כ אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים (ר"ה ל"ב):

דזה ידוע דהמלאכים אינן יודעים מחשבות ב"א, ומה שאמר ר' יוסי אדם נידון בכל יום, היינו בב"ד של מעלה כנודע, ומה ששאלו להקב"ה למה אין ישראל אומרים שירה, הלא הם בעצמם ג"כ א"א שירה, כיון שגם הם נידונים בר"ה, י"ל שהמלאכים הקשו קושיה הטו"א בשלמא אנו א"א שירה בר"ה כיון שאנחנו נידונים רק בר"ה ובכל ימות השנה אין אנו נידונים, אבל ישראל אשר הם נידונים בכל יום, וכל יום אומרים שירה, א"כ מה יום מיומים, ע"ז השיבם הקב"ה, כי יום זה אינו דומה לשאר ימות השנה. כי בכל השנה דנים ב"ד של מעלה לבד, ומהם מכוסה מחשבת ב"א. ויש כמה צדיקים הטובים במעשיהם, ולהם נאה לומר שירה, ובסבתם כל ישראל אומרים שירה, אבל ביום הזה "מלך" יושב על כסא דין, ולפניו נגלו כל תעלומות ב"א ומי יאמר זכיתי לבי, א"כ אפילו הצדיקים שצדקו במעשיהם אינם יכולים לומר שירה, ואף הצדיקים הטהורים במחשבותם וישרים בלבותם יגורו ויפחדו לפתוח פה בשירה והלל, כי אינם מאמינים בעצמם אשר הם כרי לבב, ולכן לא יכול שום אדם לומר שירה אפילו צדיקים גמורים, כי ספרי חיים פתוחין לפניו, היינו ספריהן של צדיקים "פתוחים" ולא מונחים, היינו שמחשבות האדם פתוחות לפני הקב"ה להגלות לפניו, ואיך יאמרו ישראל שירה, וכמדומה לי אשר כסגנון זה מצאתי בס' עמק יהושע.

יום ראשון י"ז טבת

ר"ה ל"ג

יום שני י"ח טבת

ר"ה ל"ד

תשובה על ברכה לבטלה

בגמרא מובא מחלוקת תנאים האם מותר לנשים לקיים מצות שהן פטורות מהן, והתוספות (ד"ה הא) דנים באריכות בזה ולענין האם רשאות לברך, וכתבו שמן התורה אינו עובר על 'לא תשא' אלא כשמוציא שם שמים סתם, אבל כשמוציאו בלשון ברכה אפילו שהיא לבטלה אינו אלא איסור דרבנן.

בשו"ת פנים מאירות (ח"ג סי' ט) נשאל באדם שלא ידע מקום הנחת תפילין של ראש, ונהג להניחם על מצחו במקום להניחם במקום השערות, ורוצה לקבל עליו תשובה מה יעשה לתשובתו, והשיב שלענין מה שביטל הנחת תפילין די לו בתשובה לבד כמו שאמרו חז"ל ביומא (פו). עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה, לא זו משם עד שמוחלים לו. וכן כתב **האור זרוע** (ח"א סי' קיב) שהעובר על עשה אפילו במזיד ועשה תשובה אינו צריך שום צום לכפרתו. ולענין הברכה לבטלה על אף שהוא לאו מ"מ כיון שכתבו התוספות כאן שאינו אלא איסור דרבנן ג"כ די בתשובה לבד.

ומלבד שאת כותב הפנים מאירות כיון שנהגו לומר ברוך שם לאחר הברכה על תפילין של ראש, בזה תיקן שלא עבר על לא תשא כיון שלא הוציא שם שמים לבטלה, וא"כ לא חטא כלל.

ויש להוסיף שלדעת ה**נתיבות המשפט** (ח"מ סי' רלד סק"ג) שבשוגג דרבנן אין צריך כפרה א"כ כאן ג"כ לשיטת התוספות שברכה לבטלה היא איסור דרבנן אינו צריך תשובה. אמנם בעיקר מה שסובר הפנים מאירות שבאיסור דרבנן אינו צריך אלא תשובה, ראה **מג"א** הלכות שבת (סי' שלד ס"ק לג) וכן **באליהו רבה** (שם ס"ק כו) שמביא דברי **התרומת הדשן** (פסקים וכתבים סי' ט) שהמחלל שבת באיסור דרבנן צריך להתענות ארבעים יום, והובאו דבריהם ב**מ"ב** (שם ס"ק עח). ואולי דוקא בשבת.

טירחא דציבורא

כתבו התוספות (ד"ה שיעור) שנהגו שלא לתקוע את כל הספיקות על סדר הברכות, ובריי"ף (יא) כתב שהטעם הוא כדי שלא להטריח את הציבור, והביאו הפני יהושע (ד"ה ועשוי) על התוס'.

בשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ג סי' כו) נשאל בעל תוקע שהגיע הזמן לתקוע לציבור והוא עומד בבין הפרקים של ברכות קריאת שמע, וקודם יש לדון האם נחשב התקיעה הפסק, ואם נחשב הפסק האם מותר לו להפסיק משום כבוד הציבור. ואחרי שהאריך להוכיח שתקיעת שופר נחשב הפסק, יצא לדון האם מותר להפסיק משום כבוד הציבור, ולמד להתיר ממה שכתב הרי"ף כאן שביטלו חז"ל תקיעת הספיקות על סדר הברכות משום טורח הציבור, א"כ היה כאן שמותר לו להפסיק משום טורח הציבור.

ועוד הביא ראיה ממה שכתב **בשו"ת תשורת שי** (קמא סי' קבח) לענין העומד באמצע פסוקי דזמרה והקהל הגיעו לקריאת התורה, ופסק שמותר לו להפסיק באמצע כדי לקרות בתורה, וטעמו שם שסובר שהוא כמו להשיב מפני הכבוד, עיי"ש. וה"ה כאן שמותר להפסיק ולתקוע משום כבוד הציבור. וכן כתב **המשנה ברורה** (סי' סו ס"ק כו) שמותר להפסיק ולקרוא מפני כבוד הציבור.

ועוד טעם כתב להתיר עפ"י מה שהביא **המשנה ברורה** (סי' סו ס"ק טז) שהיושב בבית הכנסת ומתבייש לישיב בלי טלית מותר לו לברך עליה בבין הפרקים, וגם כאן שייך בושה ולכן מותר לו לתקוע.

מילתא דאתיא בהיקי שא או קל וחומר טרח ומסר גזירה שוה

בגמרא פירשו שכוונת הברייתא לומר שאם לא היה גזירה שוה היינו לומדים מהיקש, אבל אחרי שיש גזירה שוה טוב אין צריך את ההיקש. ובטורי אבן (ד"ה הא) נתקשה בזה שאם אפשר ללמוד הדבר מהיקש, למה צריך את הגזירה שוה, ולכן רצה להעמיס בפירוש רש"י שלא היינו לומדים מההיקש רק שתי תרועות, עיי"ש. אבל **בשו"ת חיים שאל** (ח"ב סי' כז) הקשה עליו מדברי בעל **המאור** (י. ד"ה ה"ק) שפירש כפירוש הטורי אבן וכתב שרש"י חולק על פירוש זה. (אבל בבעל המאור שלפנינו הגירסא והר"ר שלמה ז"ל פירש כן וגירסת החיד"א היתה 'לא פירש כן').

ולכן פירש בשיטת רש"י שכמו שאומרים בקל וחומר 'מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא', ה"ה בהיקש מילתא דאתיא בהיקש טרח ומסר למשה גזירה שוה.

ובחיים שאל שם הביא מתלמיד הרשב"א שכתב שבגזירה שוה אין שייך לומר מילתא דאתיא מקל וחומר טרח ומסר גזירה שכיון ששניהם לימוד מ"ג מידות אין עדיפות לגזירה שוה יותר מקל וחומר.

ספק דאורייתא וודאי דרבנן

בגמרא מבואר שאם יש שתי מקומות באחת ספק אם יש שם שופר, ובשניה יש בודאות ש"ץ שיוציאו ידי תפילה, מ"מ יעדיף את המקום הראשון, ומבואר מזה שספק קיום מצוה דאורייתא יותר חשוב מודאי קיום מצוה דרבנן, כשאין סיבה מיוחדת שמחמתה חיזקו חכמים את האיסור שמדבריהם ועשאוהו כשל תורה (ראה לעיל לב: באיסורים כאלו).

בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' קמג) דן במי שאכל מאכל המחייבו לברך אחריו ברכה אחת מעין שלש, ונסתפק האם בירך כבר או לא. ופוסק שיש לו לברך מספק, וטעמו משום שיש מחלוקת הפוסקים ויש הסוברים שברכה אחת מעין שלש הוא מצוה דאורייתא, ולכן על אף שיש כאן ספק שמברך ברכה לבטלה, מ"מ כיון שברכה לבטלה אינו אלא איסור דרבנן, 'אתי ספק דאורייתא ודחי ודאי דרבנן'. (ואף שבכהאי גוונא אינו אלא ספק דרבנן שהרי על הצד שלא בירך גם איסור דרבנן אין כאן. ואולי שנקט לשון הזה לומר שאפילו ודאי דרבנן ידחה מפני הספק דאורייתא).

ומעין זה מצאנו גם **בשו"ת חתם סופר** (יו"ד סי' רג) שפסק שאין לעשות מילה שלא בזמנה ביו"ט שני, ומ"מ כתב שאם יש ספק ואולי זמנה ביו"ט שני ימולו ביו"ט שני, וכתב החתם סופר הטעם 'דאתי ספק קיום מצות עשה דאורייתא ודחי ספק קל דרבנן'.

נמצא שעל אף שבגמרא שלנו אינו מבואר אלא לענין דין קדימה, שאם יש לפנינו שני מצות יש להעדיף ספק קיום מצוה דאורייתא על פני ודאי קיום מצוה דרבנן, מ"מ הם הבינו שה"ה לענין דחייה, שיש לדחות ספק איסור דרבנן שבביל ספק קיום מצוה דאורייתא.

האם שליח ציבור מוציא מדין שליחות

בגמרא מבואר שיטת רבן גמליאל שהש"ץ מוציא את העם שבשדות שהם אנוסים מלהתפלל, ומבואר שהם יוצאים ידי חובה ואפילו בלי לשמוע התפילה מהש"ץ.

בשו"ע אורח חיים (סי' נג סעי' יט) מבואר שאין ש"ץ רשאי להתפלל אלא ברצון הקהל ואפילו אחד מבני הקהל יכול לעכב, וכתב **המגן אברהם** (סק"ב) שנראה לו שדוקא בזמן שהיה הש"ץ מוציא הציבור ידי תפילה, ומשום שאין הש"ץ נעשה שליחו בעל כרחו, אבל בזמנינו שאין הש"ץ מוציא הרבים אין היחיד יכול למחות. וכבר מבואר כן בשו"ת מהרי"ק (שורש ל) שכתב שבתפילה אין דין קדימה למי שמתפלל בשביל אביו, כיון שהתפילה במקום קרבן היא, ואין ראוי שיהיה הש"ץ נעשה שליח שלא מרצונם, ומביא בשם רבינו שמחה שמטעם זה אפילו היחיד יכול למחות במינוי הש"ץ.

ומבואר מדבריהם שהש"ץ שמוציאם נחשב שליחו של הציבור, וכן משמע לשון המשנה ברכות (לה): המתפלל וטעה סימן רע לו, ואם ש"ץ הוא סימן רע לשולחו מפני ששולחו של אדם כמותו.

אמנם בשו"ת בית שערים (אורח סי' רעא) נשאל בש"ץ שנפסל מלהיות ש"ץ האם יש לו זכות למנות ש"ץ אחר במקומו, והרב השואל כתב סברא לומר שאינו יכול למנות והוא מטעם שהש"ץ הוא שליח, ובשליחות הכלל ידוע שיכל מילתא דאידי לא מצי עביד לא מצי משוי שליח' כמבואר בגמרא קידושין (בג): ועוד מקומות, וכיון שנפסל מלהיות ש"ץ אינו יכול למנות שליח.

והשיב שאין שייך לומר דבר זה כלל שהש"ץ מוציא הרבים מדין שליחות, שהרי מבואר בתוספות ר"ד מסכת קידושין (מב): ד"ה שאני שבמצות שעל גוף האדם אין שייך למנות שליח לקיימן, וא"כ אם בתפילה אפשר לצאת מש"ץ על כרחך שאין זה מטעם שליחות אלא משום שכך נתקן התפילה שאחד יתפלל בשביל כל הציבור. ועל אף שמבואר במקומות הנ"ל שיש בש"ץ דיני שליחות, מתרץ דהיינו כמו בקרבנות שהתורה עשתה הכהנים שליחי דין כמו שכתבו הראשונים, עיי"ש. וכן בשו"ת חתם סופר (אורח סי' טו) בדברו על הכלל שאינו מועיל שליחות במצוה שבגופו, כתב על זה חז"ל, ומה שכתוב בשילהי ראש השנה להוציא עם שבשדות מילתא אחריתי היא ואין כאן מקומו כמובן, ולא ביאר החילוק.

המשך (מעניין דף צ')

התורה והתפלה אין חיובה אלא מדרבנן, ולכן עשה דאורייתא של נשיאת כפים דוחה מצוה דרבנן של תפלה (וראה עוד מגן אברהם סי' קכח ס"ק מ ושו"ת הלכות קטנות ח"א סי' סד). וכתבו האחרונים שלדברי הגר"ח שגם אם חיוב תפלה אינו אלא מדרבנן מכל מקום המקיים מצוות תפילה מקיים מצוה מן התורה, יש מקום לומר שלא תדחה נשיאת כפים את מצוות תפילה כיון שענתה כשהוא מתפלל הרי הוא מקיים מצוה מן התורה ואין מצוה אחרת דוחה אותה (עמק ברכה דיני נשיאת כפים אות ד. אך ראה רדב"ז שם שכתב שגם אם תפלה דאורייתא מכל מקום איסור ההפסק בתפלה אינו אלא מדרבנן ואם כן יכול להפסיק בתפילתו ולישא את כפיו ולגמור תפלתו אחר כך ולקיים שתי המצוות).

מצוות תפלה

אם היא דאורייתא או דרבנן

בסוגייתנו דרשו שצריך להזכיר גבורות גשמים בתפלה, ממה שנאמר (דברים יא יג-יד) ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ועבודה שבלב זוהי תפלה, וממה שסמכה התורה עבודה שבלב שהיא תפלה לנתינת מטר למדו חז"ל שצריך להזכיר גבורות גשמים בתפלה.

וכתבו הראשונים שמבואר ממה שלמדו דין זה מהאמור בתורה, שחיוב התפלה בכל יום הוא מן התורה ולא מדרבנן, שהרי אם לא היה חיוב זה אלא מדרבנן לא היו יכולים ללמוד מהפוסקים האמורים בתורה שיש להזכיר גבורות גשמים בתפלה, והוא כדעת הרמב"ם (מ"ע ה, תפלה פ"א ה"ב) שמצוות תפלה היא מדאורייתא, וכך הקשה הרמב"ן (בהשגות למ"ע ה) על שיטת עצמו שסובר שם שמצוות תפלה אינה אלא מדרבנן. וכתב הרמב"ן שצריך לומר שאין הדרשה שבסוגייתנו אלא אסמכתא ואינה דרשה גמורה, ובאמת אין מצוות תפלה אלא מדרבנן.

וכתב **המגן אברהם** (סי' קו סק"ב) שדעת רוב הפוסקים היא כדעת הרמב"ן שחיוב תפלה אינו אלא מדרבנן, וכתב שגם לדעת הרמב"ם הסובר שחיוב תפלה הרי הוא מן התורה די במה שיתפלל פעם אחת ביום ובכל נוסח שירצה ובוה יצא ידי חובתו מן התורה, וכתב שעל זה סמכו רוב הנשים שאין מתפללות בתמידות משום שאומרות מיד בבוקר סמוך לנטילה איזה בקשה ומדאורייתא די בזה, ואפשר שגם חכמים לא חייבו ביותר מזה. והביאורו בשו"ע הרב (שם סי"ב) ובמשנה ברורה (שם ס"ק ד) וכתבו שלדעת הרמב"ן ורוב הפוסקים שחכמים חייבו נוסח התפלה, חייבו גם את הנשים בה הואיל ותפלה היא בקשת רחמים.

והנה בחידושי הגר"ח הלוי (תפלה פ"ד ה"א) כתב שגם לדעת הרמב"ן הסובר שמצוות תפילה אינה אלא מדרבנן, לא נאמרו הדברים אלא לענין החיוב, שמן התורה אין לאדם חיוב להתפלל אלא מדרבנן, אבל לענין קיום של מצוה הרי כל מי שמתפלל מקיים מצוה מן התורה של תפילה, שאף שאינה מצוה חיובית הרי היא מצוה קיומית. והעירו האחרונים על דבריו מדברי הרמב"ן הנ"ל, שהקשה ממה שלמדו בסוגייתנו ענינה של תפלה ממה שנאמר בתורה ולעבדו בכל לבבכם, על שיטתו שהוא סובר שחיוב תפילה אינו אלא מדרבנן, והוצרך הרמב"ן לתרץ שדרשה זו אינה אלא אסמכתא. ואם צדקו דברי הגר"ח שגם הרמב"ן מודה שמי שמתפלל מקיים מצוה מן התורה, הרי אין שום קושיה על הרמב"ן מסוגייתנו, כיון שגם לדעתו של הרמב"ן מתקיימים דברי סוגייתנו שתפלה היא מן התורה במי שמקיים למעשה מצוות תפלה, שהרי אף שאין חיוב מן התורה להתפלל מכל מקום המתפלל מקיים מצוה מן התורה.

נשיאת כפים כהן

העומד באמצע שמונה עשרה

ומדברי הגר"ח עולים כמה דינים למעשה, כגון במה שכתב בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' רצג) בדבר כהן העומד בתפלה והגיע שליח הציבור לעבודה ויש לדון אם הכהן פוסק מתפלתו ועולה לדוכן לברך את ישראל או שממשיך להתפלל תפלתו, וכתב הרדב"ז שאם אין שם כהן אחר צריך הכהן לפסוק מתפלתו ולעלות לדוכן ולברך ולחזור למקומו ולסיים את תפלתו, כיון שמצוות ברכת כהנים היא מצוות עשה מן

כפתור ופרה

אמרות קודש מגדולי ישראל
לפי סדר הדף היומי

הפסקה בתפילה במילים של תפלה בלע"ז וכדומה

בסוגייתנו מבואר שמי שאמר מעביר הרוח ומפריח הטל במקום מוריד הטל, אין מחזירים אותו, אף שאמר בתוך התפילה דברים שאינם מסדר התפילה. וכתב בגליונות קהילות יעקב שמכאן נלמד שהמוסיף בתפלתו דברים שאינם נאמרים בתפלה ואינם שייכים אליה אין זה הפסק בתפלה ויצא ידי חובתו. וכן כתב הריטב"א בסוגייתנו (ר"ה ושמיטי מאחד) בשם רבו שאם טעה אדם בתפלתו אפילו בדבר שאין לחזור עליו כשסיים את הברכה, והוא לא סיים עדיין את הברכה אלא אמר רק ברוך אתה ה', ואם יסיים את הברכה לא יוכל עוד לחזור, יכול הוא לומר למדני חוקיך ובכך נחשב הוא כמי שלא סיים את הברכה ויכול לחזור ולתקן את מה ששכח. והריטב"א חלק עליו וכתב שבדבר שאין חוזרים עליו אין לעשות עצה זו, אבל בדבר שצריך לחזור עליו והוא אמר ברוך אתה ה' ואם יסיים את הברכה יצטרך לחזור לראש הברכה או לראש התפלה, יכול הוא לומר למדני חוקיך וכך יחשב כמי שלא סיים את הברכה ולא יצטרך לחזור.

וכן פסק בביאור הלכה (סי' קיד ס"ו ד"ה בלא) שאם אחר שאמר ברוך אתה ה' נזכר ששכח משיב הרוח לא יגמור את הברכה אלא יסיים למדני חוקיך כדי שיהיה כקורא פסוק לבד ויחזור למשיב הרוח ויגמור כסדר, והוא הדין ביעלה ויבא וכיוצא בזה אם שכח ונזכר אחר שאמר ברוך אתה ה' יסיים למדני חוקיך ויחזור אחר כך ויאמר יעלה ויבא ותחזינה כסדר. והקשה באגרות משה (או"ח ד ס"ו צג) שהרי ודאי ברור ופשוט שאסור ללמוד אף פסוקי תורה באמצע התפלה ובאמצע ברכות, והלומד באמצע הוא הפסק גמור ובטל ברכה זו. ולכן כתב למעשה שלא יעשו כדברי הריטב"א וכפסק הביאור הלכה, אלא צריך לסיים מחיה המתים והמחזיר שכינתו לציון ולומר משיב הרוח ויעלה ויבא כדין הנזכר אחר גמר הברכה.

ולענין הפסקה בתפילה לומר כמה מילים באידיש או שפת לע"ז אחרת כמו רבוניה דעלמא כולה או הייליגער באשעפער או דערבארעמדיגער באשעפער וכיוצא בו דברי תחנונים, כתב בשו"ת צפנת פענח (סי' רעז) שאסור לעשות כן כיון שאסור להפסיק בתפלה בשום דבור גם אם הוא דבור של שבח, וכדרכו של האגרות משה הנ"ל. ואף שאין בזה משום משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות שלא יצא ידי חובתו (ברכות מ:) כיון שלא אמר את הברכה עצמה כתקונה, שאין דין משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אלא במי שמשנה את סיום הברכה ולא במי שמשנה באמצע הברכה (שו"ת הרשב"א ח"א סי' תעד), מכל מקום יש כאן איסור מטעם אחר משום הפסק בתפלה כיון שמפסיק בתפלתו בדברים שאינם מסדר התפלה. אך המהרש"ק בשו"ת טוב טעם ודעת (קמא יו"ד סי' ריא) כתב שהדבר תלוי בין המתפלל ביחיד למתפלל בצבור, שהמתפלל בצבור מותר לו להתפלל בכל לשון ואם כן יכולים להחשיב תיבות אלו שאומר בלע"ז כחלק מהתפלה ואינם הפסק בתפלה, אך אם מתפלל ביחיד שאינו יכול להתפלל בלע"ז אלא בלשון הקודש (או"ח סי' קא ס"ד) אם כן אי אפשר להחשיב את התיבות שאומר בלע"ז כחלק מהתפלה כיון שאינו יכול להתפלל אלא בלשון הקודש, וכיון שאין הם נחשבים כחלק מהתפלה הרי הם הפסק בתפלה. אך בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' קלט) כתב שאין זה הפסק בתפלה גם ביחיד כיון שאינו ענין אחר אלא מענין התפלה הוא, ומכל מקום כתב לכתחלה אין לעשות כן לכל אדם שלא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול, אבל מי שראוי ליטול ודאי אין איסור בדבר. ובשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' כו) כתב שנראה שלדעתו של

לעולם יסדיר אדם תפלתו ואח"כ יתפלל (ר"ה ל"ה)

נ"ל בס"ד מ"ש יסדיר הכונה שיעשה כפי סדר העולמות לומר הקרבנות תחלה שהם בעשייה ואחריהם הזמירות שהם ביצירה שבוה יעלה מעשיה ליצירה, ואחריהם היוצר שהוא בבריאה שיעלה מיצירה לבריאה, ואחר היוצר תפלת העמידה שהיא באצילות שיעלה מבריאה לאצילות, ולכן המקובלים מדקדקים בכך אפילו אם יאחרו לבא לבית הכנסת ואם יעשו כסדר הזה לא יוכלו להתפלל תפילת העמידה עם הציבור עכ"ז קפדי להתפלל בסדר הזה, ולז"א לעולם יסדיר אדם תפלתו דהיינו בקרבנות וזמירות ויוצר ואח"כ יתפלל תפלת העמידה. ואמר לעולם ר"ל אם יאחר ולא יוכל להתפלל תפילת העמידה עם הציבור ביחד.

(בן יהודה לרבי יוסף חיים מהגאון זצ"ל)

וליתני מאימתי מזכירין על הגשמים מאי גבורות גשמים אמר רבי יוחנן מפני שיורדין בגבורה וכו' (תענית ב')

והנ"ל בזה. כי הוא ע"פ מה שכתוב בחובת הלכות בשער הבחינה. כי ישנם דברים הרבה בעולם אשר המה מפליאות הבורא ית"ש. ואשר המה יעירו על גדולת יוצרם, ובני אדם לא ישימו לבם עליהם להכיר ע"י מעשה יוצרם, ואלו האדם רואה דבר פלא ממעשה בני אדם, אחד הבנינים הקדמונים, הלא ישתומם על המראה ומפלא על חכמת העושה ויפאר אותו. והנה הוא רואה בכל עת ובכל שעה מנפלאות בוראו, ולא יתפעל ע"י מאומה לתת שבח ויקר וגדולה ליוצרו. והסבה בזה הוא רק מאשר כי כבר הורגל בזה מעודו ולא יתן לבו לזה הדבר, ודימה הדבר הזה לטבע ולדבר מוכרח אשר אי אפשר להיות עוד באופן אחר. כמו הגשמים אשר המה מפליאות הבורא ית"ש. כאשר יתאר אליהו כל הפרשה. ואין איש אשר יתרגש בעת ירידת גשמים להכיר ע"י גדולת הבורא. ורק אחד מאלף יתן אל לבו אז לדעת ע"י מעשה בורא עולם, וזה הוא שאמר ר' יוחנן למה נקרא גבורות גשמים מפני שיורדין בגבורה, כי בכונן קראום רז"ל גבורות גשמים כדי לעורר את האדם למען יתבונן על ידם גבורות הבורא ית"ש. והמשך כל הכתובים כי על ידם נתבונן על הבורא המכין הריץ בכחו והנאזר בגבורה.

איזו היא עבודה שהיא בלב... זו תפלה (תענית ב')

אחיי אהוביי, התגלות אלקותו ית' הוא מתוך זו העבודה, שאמרו בגמרא (תענית ב.) בפסוק ולעבדו בכל לבבכם, איזוהי עבודה שבלב זו תפלה. וצריכים להבין הא תפלה היא בפה, ומה זה שאמרו תפלה היא בלב, והאמת כך הוא זה שהאדם מתפלל צרכיו, בוודאי זו אינה נקראת עבודה אך לשון בכה. למשל, אדם שמבקש מאת המלך בורא את חפצו, אינו עושה בזה עבודת המלך וד"ל. ואיזוהי התפלה שנקראת עבודה, זה האדם השלם כשמתפלל לד' ואפילו צרכיו, אך בלב הוא מכווין אך שיהי' שלמות במלכותו ית', כי באם כשאדם הוא מחוסר בעינינים אין שלמות בכבודו ית'.

החומר ממדור "כפתור ופרח" מתוך

מתיבתא הגמרא של לומדי הדף היומי

לפרטים ולהזמנת חוברת דוגמא חינם

חייגו 1800-22-55-66

המשך (תענית ד' ג')

האמרי יושר אין איסור לומר בתפילה מילים אלו בלשון לע"ז, אלא שכיון שהיה דורם פרוץ בכך שהיו הרבה בני אדם פשוטים שהיו נוהגים לדבר באמצע התפלה לכן החמירו וכתבו שלכתחילה אין להפסיק כן, אך מעיקר הדין אין איסור בדבר. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ג סי' ח) כתב שהמוסיף בברכה תיבות אחרות ותרנגומים ובאורים שחז"ל לא תיקנו אותם והוא עושה כן לכוונת התפלה, הרי נמצא שעושה כן לדעת עצמו ואין דעתו להתפלל תפלה כתיקון חז"ל, ולכן אין תפילתו תפלה גם אם סבר שמותר לעשות כן (ראה או"ח סי' קיד סי' ז) וצריך לחזור לראש התפלה.

עשית מנוי ל"מתיבתא"? קבל הנחה על תקליטורי!

קופון הנחה
1000 ש"ח
הנחה!

1400 ש"ח
~~2400 ש"ח~~

פרוייקט
השו"ת 14

קופון הנחה
1000 ש"ח
הנחה!

1880 ש"ח
~~2880 ש"ח~~

פרוייקט
השו"ת
14 פלוס
כולל האנצ' התלמודית

פירוט תוכן התקליטורים בדף האחורי

קופון הנחה
100 ש"ח
הנחה!

150 ש"ח
~~250 ש"ח~~

חברותא
ללומד

קופון הנחה
200 ש"ח
הנחה!

300 ש"ח
~~500 ש"ח~~

אוצרות
ישראל

פירוט תוכן התקליטורים באתר www.talsys.net

להזמנת התקליטורים פנה למוקד המנויים:

1-800-22-55-66

המבצע בתוקף גם למנויים הקיימים של 'מתיבתא'